

Herfsttij in ontwikkelingsland

Auteur(s):

Emmerij, L.
Co-director van het United Nations Intellectual History Project.
emmerij@netzero.net

Verschenen in:

ESB, 87e jaargang, nr. 4381, pagina 779, 1 november 2002

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

De regeringscrisis heeft ook een positief aspect: men heeft een tweede kans na te denken over wat er moet gebeuren op de verschillende beleidsterreinen. Evenals vier jaar geleden wil ik ook nu enkele kanttekeningen plaatsen bij het Nederlandse ontwikkelingsbeleid ¹. Ik zie vier prioritaire onderwerpen die moeten worden aangepakt of rechtgetrokken.

Allereerst moet er een evaluatie komen van de steeds verdergaande versnippering over een steeds groter aantal beleidsonderwerpen en van de verschuiving van het ene onderwerp naar het andere zonder dat het vorige probleem is opgelost. Het begon allemaal vijftig jaar geleden met het overbruggen van de (tijdelijke) kloof tussen nationale besparingen en investeringsbehoeften door het overhevelen van internationale besparingen. Vervolgens kwam de (tijdelijke) kloof tussen onderwijsaanbod en behoefte aan gekwalificeerd personeel aan bod, die moest worden opgelost door het overhevelen van internationale krachten (technische bijstand). Dat werd vervolgens uitgebreid tot het concept van menselijk kapitaal. Daarom werden onderwijs en gezondheidszorg speerpunten van het beleid. Vanaf de jaren zeventig was het hek van de dam. Armoedebestrijding, werkgelegenheid, milieuvraagstukken, gender, mensenrechten, behoorlijk bestuur en nog veel meer werden successievelijk aan de beleidslijst toegevoegd. Dit leidt tot een ontwikkelingsamenwerkingsbeleid tot het einde der dagen. Het tijdelijke is permanent geworden.

Net zoals de vorige minister het aantal concentratielanden onder de loep nam en terugbracht tot redelijker proporties, wordt het nu tijd het aantal beleidsonderwerpen kritisch te bekijken. Zonder terug te willen gaan naar de oorsprong van de ontwikkelingshulp - de kloof tussen besparingen en investerings-behoeften - zou het rationeler zijn zich bijvoorbeeld te concentreren op de behoeften van een klein aantal zeer arme landen op het gebied van fysiek en menselijk kapitaal. Dat zou nog steeds betekenen dat Nederland - naast investeringen in infrastructuur en technologie - ook hulp verstrekt voor onderwijs, gezondheidszorg en andere zaken die te maken hebben met het versterken van menselijk kapitaal. Het opzetten en versterken van instituties, bijvoorbeeld op het gebied van bankwezen en internationale handel, zou ook onder deze rubrieken vallen. Dat is nog steeds een formidabele taak, maar een toe te juichen stroomlijning in vergelijking met de huidige situatie waar de 'vlucht voorwaarts' tot een duizelingwekkende mozaïek van onderwerpen heeft geleid ².

Om veranderingen door te drukken heeft men niet alleen visie nodig, maar ook gevoel voor detail. Het wordt tijd om dat te laten meespelen. Dit betekent dat het apparaat van ontwikkelingssamenwerking moet worden geëvalueerd. Men kan zich niet aan de indruk onttrekken dat het departement te veel verbureaucratiseerd is, met weinig aandacht voor de inhoud en veel oog voor dikwijls pietluttige procedures. De visie wordt verstikt door negatief detail, terwijl positief en inhoudelijk detail vereist is ³.

Dan is er het probleem waarop ik al langer hamer, namelijk de noodzaak van consistentie van de beleidsinstrumenten op het gebied van internationale economische en financiële betrekkingen. Het beleid betreffende internationale handel, internationale investeringen, landbouw (subsidies!!), ontwikkelingssamenwerking en dergelijke moet op elkaar zijn afgestemd. Er is nu echter een nieuw probleem dat vooral nare gevolgen heeft voor de bovengenoemde consistentie. Ontwikkelingssamenwerking heeft geen minister meer, maar een staatssecretaris. Die zit niet regelmatig aan de kabinetstafel. De bewindspersoon kan dan ook veel minder invloed uitoefenen op het kabinetsbeleid, terwijl dat essentieel is om het consistentievraagstuk op te lossen. De tweede kans die verkregen is door de crisis zou de mogelijkheid inhouden de post weer op te waarderen tot zijn vroegere status.

Een minister is noodzakelijk vooral om binnen het kabinet te kunnen meepraten over de samenhang tussen beleidsgebieden. Op het terrein van ontwikkelingssamenwerking moet het aantal aandachtspunten scherp worden gereduceerd. Het apparaat moet inhoudelijker en minder procedureel worden opgezet. In het programma voor de aanstaande verkiezingen moet dus staan: minder landen, minder beleidsversnippering, een kleiner en inhoudelijker apparaat en het moment wanneer het einde van het ontwikkelingsbeleid bereikt zal zijn.

Het 'herfsttij' in de titel refereert aan het meesterwerk van de grote geschiedkundige Johan Huizinga en heeft een positieve connotatie. Niet alles in het verleden is negatief en veel zal moeten worden terug-gewonnen. De laatste zin van Herfsttij der Middeleeuwen luidt immers als volgt: "De Renaissance komt eerst, wanneer de levensstoon verandert, wanneer het getij van dodelijke levensverzaking kentert, en een bolle, frisse wind gaat blazen, wanneer het blijde besef rijpt, dat men al de heerlijkheid der oude mensheid, waaraan men zich al zo lang gespiegeld had, zal kunnen terugwinnen."

1 [Een nieuwe lente met Herfkens](#), ESB, 14 augustus 1998, blz. 603.

2 L.J. Emmerij, Aid as a flight forward, Development and Change, jrg. 33,

3 Positief detail versnelt procedures opdat men zich op inhoudelijke zaken kan concentreren; negatief detail doet het omgekeerde.